

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Twee mijnkraters van de Eerste
Wereldoorlog bij Kruisstraat, Heuvelland
(Wijtschate)

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Kruisstraat, Heuvelland
(Wijtschate) - monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/33039/112.1

Hilde Verboven

14/03/2017

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.2.1.	Algemeen.....	4
1.2.2.	Kruisstraat: een frontsector.....	5
1.2.3.	Naoorlogse periode.....	6
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	7
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	7
2.	Evaluerend gedeelte	8
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	8
	Historische waarden	8
	Culturele waarde.....	8
	Technische waarde.....	9
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	9
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	9
2.4.	Juridische toestand	10
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	10
2.4.2.	Ruimtelijke Ordening:	10
2.4.3.	Natuur en Bos:	11
2.4.4.	Landbouw en Visserij:	11
3.	Beheersvisie	11
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	11
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	12
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	12
4.	Bronnen	13
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	14
5.1.	Omgevingsplan bij de bescherming	14
5.2.	Fotobijlage	14
5.3.	Kaarten en figuren	14
5.4.	Criterionota	14

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Dit beschermingsdossier maakt deel uit van het thematische beschermingspakket 'Relicten van de mijnenoerlog aan het front van de Eerste Wereldoorlog', dat op zijn beurt kadert in de reeks beschermingsdossiers van het erfgoed van beide wereldoorlogen in Vlaanderen. De WO I-mijnkraters markeren de frontlijn in Ieper en Heuvelland uit de periode 1914-1917. Heden bestaan op het grondgebied van deze gemeenten nog veertien sites met sporen van de ondergrondse oorlog. Twee daarvan hebben restanten van mijnkraters die onvoldoende goed bewaard zijn om een bescherming te verantwoorden. In het verleden zijn vier sites op ad hoc basis al geheel (Spanbroekmolen) of gedeeltelijk beschermd (Hooge, Hill 60, Sint-Elooi).

Voorliggend pakket houdt de bescherming van negen sites in:

- Sanctuary Wood
- Caterpillar (aanvulling op bescherming Hill 60)
- Palingbeek
- St-Elooi (aanvulling op bescherming mijnkrater 7/6/1917 St-Elooi)
- Hollandse Schuur
- Petit Bois
- Maedelstede
- Peckham
- Kruisstraat

Deze selectie is representatief voor de evolutie van de ondergrondse oorlog in verschillende fasen gebaseerd op technische ontwikkelingen. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen sites waar op geringe diepte ondergrondse mijnen ontploften en sites met dieptemijnen. De mijnkratersites vormen een linie die op de frontlijn van 1914-17 tot stand kwam. Daarom worden ze in een thematisch pakket behandeld. Toch wordt aan elke site een apart dossier gewijd, omdat in het huidige landschap de mijnkratersites te ver uit elkaar liggen en op het terrein niet samen als een geheel kunnen worden waargenomen.

1.1. Situering

Voorliggend dossier omvat de bescherming van twee mijnkraters bij de locatie genaamd Kruisstraat: Wulvergemstraat z.nr., Heuvelland (Wijtschate).

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden verschillende locaties aan het front op de heuvelrug tussen Wijtschate en Mesen ondermijnd.

Op de zuidwestelijke flank van de heuvelrug Wijtschate-Mesen liggen langs de Wulvergemstraat in Wijtschate twee mijnkraters. Zij ontstonden als gevolg van de gelijktijdige ontploffing van Britse dieptemijnen op 7 juni 1917. In die periode stond dat deel van het front bekend als de sector 'Kruisstraat', één van de locaties aan het front van de Eerste Wereldoorlog waar de mijnslag werd uitgevochten.

1.2. Historisch overzicht

1.2.1. Algemeen

De twee mijnkraters van de voormalige frontsector 'Kruisstraat' zijn relictten van de mijnslag, een geallieerd offensief in de Westhoek waarbij op 7 juni 1917 negentien dieptemijnen gelijktijdig onder de Duitse frontlijn in de gemeenten Ieper, Heuvelland, Mesen en Komen ontploften. Hoe de mijnenoerlog zich tussen december 1914 en juni 1917

Beschermingsdossier: Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Kruisstraat, Monument

op het front in de Ieper- en Wijtschateboog ontplooid, is beschreven in de bijhorende 'criterianota' onder de rubriek '1.2 Historisch overzicht'. De bijzonderheden over de mijnkraters bij Kruisstraat komen hieronder aan bod.

Om de kraters van elkaar te onderscheiden, zijn ze genummerd. We namen dezelfde nummering over als het schema dat Britse militaire ingenieurs in 1922 opstelden (S.n. 1922, plaat XVIII). De nummers stemmen overeen met de volgorde waarin de springladingen tijdens de Eerste Wereldoorlog werden geplaatst.

1.2.2. Kruisstraat: een frontsector

'Kruisstraat' was de naam voor een sector aan het front in de Wijtschateboog, op de zuidwestelijke rand van de heuvelrug Wijtschate-Mesen. De huidige kraters liggen langs de Wulvergemstraat, maar de benaming 'Kruisstraat' is de naam die de Britten voor deze locatie in hun oudste schema voor de mijnslag gebruikten. In dit schema voorzagen ze dat hier drie mijnen met korte tussentijd ontploften, met de bedoeling om zoveel mogelijk slachtoffers onder de terugtrekkende troepen te maken. De derde krater sloot aan op een perceel bij de Kruisstraat, vandaar de naam voor de plek. Bij de Duitse troepen stond de frontsector bekend onder de naam *Fransecky Hof*.

De ondertunneling van deze plaats aan het front begon eind december 1915. Bij een bosje begonnen de Britten de graafwerken voor een diepe schacht (bijlage 5.3). Ondanks Duitse gasaanvallen in april 1916 vlotten de werkzaamheden vrij snel en in juli 1916 konden de eerste twee mijnladingen geplaatst worden. Een derde mikpunt werd uitgekozen, dieper in het Duitse front, in de richting van 'In de Kruisstraat herberg' op het kruispunt Kruisstraat-Wulvergemstraat. Deze lading kon eind augustus 1916 geplaatst worden. De totale galerij was 660m lang geworden en daarmee de langste mijngang onder de heuvelrug.

Ondertussen zaten de Duitsers niet stil. Zo slaagden ze erin om vanuit hun diepe 'Ferdinand'-systeem op 19 en 20 februari 1917, over een afstand van 70m, drie ladingen tot ontploffing te brengen, waardoor de springkamer van lading 1 onder water liep en de *tunnellers* genooddaakt werden om een bijkomende ruimte uit te graven. Daarin kwam een vierde lading, aansluitend op de eerste. Twee ladingen, nr. 1 en 4, lagen dus op (nagenoeg) dezelfde locatie. Op 9 mei 1917 waren de vier mijnen, met in totaal 50 ton explosieven, in gereedheid gebracht. Ze veroorzaakten op 7 juni drie kraters: de eerste krater (veroorzaakt door de 1ste en 4de lading) had een diameter van 71,6m en een diepte van 10,4m, de tweede een diameter van 66,1m en een diepte van 12,2m en de derde een diameter van 61,6m en diepte van 9,1m.

Kruisstraat was de enige plaats waar verschillende ondergrondse mijnen in een opeenvolgende sequentie lagen. Zo kon het Duitse loopgravenstelsel in de diepte worden opgeblazen. Aanvankelijk was het de bedoeling om de mijnen met een tussentijd te laten ontploffen om de zich terugtrekkende Duitsers te treffen. Maar omdat de Britse legerleiding niet meer wou afwijken van de gelijktijdige ontploffing van alle mijnen, werd het voorstel afgewezen.

Enkele kengetallen van het Britse ondermijningssysteem:

- Mijnschacht Kruisstraat begonnen eind december 1915, ladingen klaar in juli-augustus 1916.
- Lading nr. 1+4 22552 kg ammonal en schietkatoen, nr. 2 13607 kg, nr. 3 13607 kg ammonal
- Diepte springlading: 15-18m
- Galerij lengte: 650 m

Het Duitse ondermijningssysteem was defensief van opzet. Het wilde vermijden dat de tegenstander met hun tunnels tot onder de Duitse linies doordrong. Eerst beschikte het

daarvoor over een ondiep verdedigingssysteem met luisterposten en korte tunnels onder het niemandsland. Maar vanaf de zomer van 1916 begonnen Duitse troepen ook hier aan een diepliggend verdedigingssysteem. De twee belangrijkste schachten Ferdinand I en II vertrokken vanaf een plaats op resp. 100 en 280m achter de Duitse frontlinie. Daarmee wilden ze voorkomen dat de schachten zichtbaar waren. Ferdinand I vertrok overigens vanuit de ruïnes van de hoeve die ze *Fransecky Hof* noemden. Zodra de Ferdinand schachten de kleilagen bereikten, vertrokken horizontale galerijen in de richting van de frontlinie. Uit hun oriëntatie blijkt dat ze het gevaar in de verkeerde richting zochten. De Duitse tunnels bleven ten zuiden van de Wulvergemstraat, terwijl de diepliggende Britse ondermijningssysteem volledig ten noorden van de straat zat.

1.2.3. Naoorlogse periode

De meest oostelijke krater, die van lading 3, werd in september 1972 gedempt. Op de luchtfoto's van 1971 (Geopunt Vlaanderen) is de derde krater nog duidelijk zichtbaar. Toen al lag deze krater in een akker en was de kraterrand omgeploegd. De twee overblijvende kraters lagen in een begraasd perceel volledig omgeven met akkers. De kraterranden waren met hoge opgaande bomen omgeven.

De Britse schacht van waaruit de tunnel naar de Kruisstraat kraters vertrok, lag in een weiland achter het landbouwbedrijf (Wulvergemstraat 34, Wijtschate). Niets wijst nog op de locatie van deze schacht, tenzij een lichte inzinking in het reliëf. Tot aan de Eerste Wereldoorlog was dit perceel bebost. In de relatieve beschutting van dat bosje legden de Britten hun diepe mijnschacht aan.

De Duitse tegenmijnschacht Ferdinand I lag tot voor enkele jaren goed zichtbaar in het weiland achter het Fransecky Hof. De Duitse schuilplaats die bovenop de schacht was gebouwd, werd gedynamiteerd tijdens de grote bunkersloping in het begin van de jaren 1920. In het weiland bleef een put achter met in het midden een smalle vierkante plas, waarlangs de bekleding van de mijnschacht zichtbaar was. In 1995 werd het geaccidenteerde terrein geëffend.

Samen met andere mijnkratersites in Ieper en Heuvelland trekken de mijnkraters bij Kruisstraat nog altijd toeristen aan die de laatste zichtbare relictten van een offensief op het front van de Eerste Wereldoorlog. Jaarlijks blijven de mijnkratersites door toeristen bezocht, vooral vanuit de Angelsaksische wereld. Bij de mijnslag in de Wijtschateboog (die als de *Messines Ridge* bekend staat) waren vele troepen uit Groot-Brittannië, Australië, Nieuw-Zeeland, Canada en Ierland betrokken. Specifiek voor de ondermijningen bij Kruisstraat werden de *tunnelling companies* (TC) uit Groot-Brittannië (250, 171, 175, 182) en Canada (3de TC) ingezet. De *battle of Messines Ridge* staat in hun nationale geschiedenis geboekstaafd als een geslaagd militair offensief. Militair-tactisch gezien klopt het dat de mijnslag een geallieerd succes aan het front was, een staaltje van technisch vernuft ook waar de Britse militairen in hun oorlogspropaganda thuis en internationaal graag mee uitpakten. Op een week tijd (7-14 juni 1917) bereikten de troepen alle vooropgestelde doelen. Maar dat succes was kortstondig en eiste zoals elke uitval weer vele slachtoffers. Bekijk je het offensief in iets breder perspectief, dan merk je dat op de mijnslag de rampzalige slag om Passendale (september-1917) volgde. De mijnslag vormde de eerste fase, Passendale de tweede fase van een groot geallieerd offensief rond Ieper (derde slag). Maar die eindigde in een uitzichtloze krachtmeting, met vele slachtoffers, onnoemelijk veel menselijk leed. Een half jaar na het offensief gaven de Britten hun zo moeizaam verworven posities gewoon op.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

De twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog omvatten een met water gevulde kratermond omgeven door een reliëfrijk grasland waarin de kraterlip kan worden herkend. Het zicht vanaf de straatkant is open.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 2 februari 2017. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Van de drie oorspronkelijk ontplofte dieptemijnen bij Kruisstraat bestaan tot op heden twee goed bewaarde mijnkraters, die als cirkelvormige plassen in een grasland nabij de Wulvergemstraat liggen. De onmiddellijke omgeving rond de kraters is uitgesproken reliëfrijk. Het reliëf is zichtbaar vanaf de straatkant. Het grasland wordt begraasd. Om de doorgang van het vee via de kraterwand te beletten, liggen hier en daar hindernissen of staat er prikkeldraad. Rondom het reliëfrijke grasland liggen ingezaaide weilanden of akkers.

Op de begraasde kanten van de kraters groeit pitrus, vooral langs krater 1+4 (bijlage 5.3). Hier en daar is er spontane boomopslag. Een ingebuisde verbinding fungeert als overloop tussen de twee kraters.

De kraterlip is het best bewaard ten westen van krater 1+4 en tussen de twee kraters. De noordoostelijke rand van krater 1+4 is deels afgegraven. De zuidoostelijke rand van beide kraters en de westelijke rand van krater 2 is bijna volledig gelijk geploegd. De zuidelijke, minder steile rand van krater 1+4 is het meest betreden door het vee. De wat 'rafelige' rand is op verschillende stukken ingekalfd.

De diameter van de kraters is op twee niveaus opgemeten, met name op niveau van het wateroppervlak (bron orthofoto's van 2012, Agiv) in noord-zuid en oost-west richting en op niveau van de kraterlip in noordwest-zuidoost richting tussen de twee hoogste punten (bron digitale terreinmodel 1m, Agiv). Omdat een exacte opmeting onmogelijk is, worden de afmetingen tot op de meter afgerond. Dat geeft de volgende afmetingen:

Krater 1:

- Wateroppervlak
 - o N-Z 44m
 - o O-W 48m
- Kraterlip
 - o N-Z 56m
 - o O-W 54m

Krater 2:

- Wateroppervlak
 - o N-Z 68m
 - o O-W 65m
- Kraterlip
 - o N-Z 84m
 - o O-W 86m

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Alle tot nu toe bekende mijnkratersites in Vlaanderen dateren uit de Eerste Wereldoorlog. De bijgevoegde criterianota beschrijft de generieke erfgoedwaarden van mijnkratersites, waarvan er verschillende van toepassing zijn op de mijnkraters bij Kruisstraat. De volgende waarden motiveren de bescherming van deze mijnkratersite.

Historische waarden

De overblijvende mijnkraters getuigen van de **ondergrondse** mijnenoorlog zoals die in de periode 1914-1918 op het front in de Westhoek werd gevoerd. Kenmerkend voor de Eerste Wereldoorlog was zijn statische karakter: een vier jaar durend, bloedig conflict dat tot volledige stilstand was gekomen. Bovengronds lukte het niet om tot een doorbraak te komen en dus probeerde men het ondergronds. Historisch gezien paste de techniek van ondermijningen in de traditie van de belegering van vestingen, zoals die in lang vervlogen tijden vaak was toegepast.

De mijnkraters bij Kruisstraat vormen in het bijzonder de restanten van de **mijnenslag** die op 7 juni 1917 met de gelijktijdige ontploffing van 19 dieptemijnen uitbarstte. Zij maken deel uit van het slagveld van de derde slag om Ieper (juni-november 2017) en markeren samen met de andere relictten de historische frontlijn van waaruit het geallieerde offensief vertrok. Bijzonder aan de mijnenslag is dat hij een in de tijd en ruimte beperkte doorbraak op het front in de Westhoek realiseerde, in tegenstelling tot eerdere initiatieven elders op het westelijke front. Het schema van de mijnenslag onderging in de jaren tussen het bedenken van het plan en de uitvoering verschillende veranderingen. De mijnkratersite van Kruisstraat is één van de vier oorspronkelijke locaties, waar al in december 1915 met de ondertunneling werd gestart.

Kenmerkend voor de historische ontwikkeling van de mijnkratersite bij Kruisstraat is de sequentiële opbouw van opeenvolgende, in een reeks geplaatste springladingen, waarbij de ondermijning diep in het front van de tegenstander doordrong. Hoewel met het dempen van krater 3 in 1972 een deel van de sequens onderbroken is, blijft Kruisstraat wel representatief voor een afwijkende aanpak in de ondermijning van het front op de heuvelrug Wijtschate-Mesen. Het maakt de mijnkratersite bij Kruisstraat bijzonder.

Goed bewaarde landschappelijke relictten van de Eerste Wereldoorlog die nog zichtbaar zijn op het terrein, zijn zeldzaam. Na de oorlog lag de frontzone bezaaid met miljoenen granaattrechters en resten van militaire infrastructuur. Tijdens de reconversie van het oorlogslandschap naar een genormaliseerde, leefbare agrarische omgeving werden de meeste oorlogsrestanten weggewerkt: gronden werden geëffend, landbouwterreinen gediepgrond, loopgraven ontmanteld, percelen opnieuw gebruiksklaar gemaakt. De mijnkraters zijn één van de weinige relictten van het vroegere oorlogslandschap die nog in situ op het terrein herkenbaar zijn.

Culturele waarde

Laatste rustplaats: De mijnkraters bij Kruisstraat herinneren aan het dodelijke ondergrondse kat-en muisspel aan het front. Soldaten kwamen om tijdens ondergrondse gevechten of werken in de tunnels, of tijdens bovengrondse infanterieaanvallen die op de explosies volgden. Niet altijd slaagde men erin om de lichamen te evacueren. Voor de volgende generaties en in het bijzonder voor de nabestaanden is de mijnkratersite een herdenkingsplaats voor wie hier naamloos en zonder graf in de aarde rust. In die zin vormt de site de laatste rustplaats voor militaire slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog. De herinnering aan de Eerste Wereldoorlog kent nog altijd een breed maatschappelijk en internationaal draagvlak. Het open zicht vanaf de Wulvergemstraat op de hoger gelegen

Beschermingsdossier: Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Kruisstraat, Monument

kraterlip en de open toegankelijkheid van deze site op landbouwgrond draagt bij tot de publieke belevingswaarde van deze relictten.

Technische waarde

Ook al zijn ondermijningen traditionele vormen van oorlogsvoering, de ondergrondse oorlog in de Westhoek evolueerde en kende **technische vernieuwingen**. Deze mijnkraters zijn het resultaat van de plaatsing van dieptemijnen, grote hoeveelheden springstof die op grote diepte in de ondergrond werden ingegrave, in het geval van de mijnen bij Kruisstraat ging het om resp. 22,5 en 13,6 ton op een diepte van 15 tot 18m. Technisch werd dat pas mogelijk nadat met behulp van stalen zinkschachten de moeilijk bereikbare tertiaire kleilagen in de ondergrond konden worden aangeboord. De omvang van de kraters is representatief voor de fase in de oorlog waarbij men op grote diepte, vanuit de diepliggende droge kleilagen, het front ondermijnde.

2.2. Motivering van het type bescherming

De mijnkraters bij Kruisstraat worden beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarden."

Het ontstaan van de mijnkraters is hoofdzakelijk het werk van de mens. De constructie van schachten, ondergrondse tunnels, de plaatsing van explosieven zijn allemaal door menselijk toedoen tot stand gekomen. Britse militairen namen de frontlinies bij Kruisstraat als locatie aan het front op in het schema van de mijnen slag, omwille van hun strategische ligging (menselijke factoren), maar ook omwille van hun hoogteligging op de flank van de West-Vlaamse heuvelrug (natuurlijke factoren). Het ontstaan van mijnkraters zelf is het gevolg van menselijk ingrijpen, met name door de constructie van schachten en tunnels en de ontploffing van explosieven in de ondergrond als eindresultaat.

De bescherming beoogt het behoud van de bovengrondse, op het terrein zichtbare mijnkraters per site. Een bescherming als monument is daarom het meest aangewezen.

Een bescherming als landschap is overwogen, maar niet behouden, omdat de samenhang met het grotere geheel waarvan de mijnkraterssites deel uitmaakten, verloren is gegaan. Hoewel de mijnkratersite historisch gezien een onderdeel vormde van een linie, is dat heden niet meer het geval. De samenhang die ooit tussen de mijnkraterssites bestond, is niet meer. De frontlinies en het niemandsland zijn uit het landschap verdwenen, evenals de zichtbare relaties tussen de mijnkraterssites in het voormalige open frontlandschap. De mijnkraterssites blijven over als individuele relictten en materiële getuigen van de ondergrondse strijd tijdens de Eerste Wereldoorlog.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit. De kadastralpercelen zijn nooit aangepast aan de nieuwe situatie na de ontploffing van de dieptemijnen. Daardoor lopen de perceelsgrenzen over of eindigen ze in de kratermond. De beschermingsperimeter volgt om die reden niet de perceelsgrenzen, maar de begrenzing die zichtbaar is op het terrein.

Beschermingsdossier: Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Kruisstraat, Monument

De bescherming van de mijnkraters bij Kruisstraat omvat de twee met water gevulde kraters en het gedeelte van de kraterlip dat bewaard is.

Over de bewaringstoestand van het ondergrondse erfgoed, met name de mijnschachten en tunnelsysteem is op het moment van de opmaak van dit beschermingsdossier geen informatie bekend. De Duitse tegenmijnschachten en ondergrondse galerijen van Ferdinand I en II maken wel een kans bewaard te zijn. Ze liggen onder de weilanden die de hoeve omgeven, maar zijn niet zichtbaar. De schachttoegang van Ferdinand I werd in de jaren 1920 ontmanteld. Daarom en omwille van het gebrek aan informatie over de bewaringstoestand van schachten en ondergrondse tunnels, zijn deze niet mee opgenomen binnen de beschermingsperimeter.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

De mijnkraters bij Kruisstraat zijn opgenomen in de wetenschappelijke inventaris onder het ID-nummer 304294:

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/304294>.

Ze liggen in het vastgestelde landschapsatlasrelict "Ieperse vestingen en omgeving, bossen ten zuiden en heuvelrug Wijtschate-Mesen":

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10453>

2.4.2. Ruimtelijke Ordening:

De percelen waarin de mijnkraters liggen, hebben op het gewestplan een bestemming als landschappelijk waardevol agrarisch gebied (code 0901) (Gewestplan Ieper-Poperinge, 14/8/1979). In 2006 werden ze herbevestigd als agrarisch gebied (HAG).

Op Vlaams niveau werd in 2011 het Agnas planningsproces voor de voorbereiding van een gewestelijk ruimtelijk structuurplan 'Ieperboog-zuid' opgestart. Sinds 2012 vond geen nieuw overleg meer plaats.

Het ruimtelijk structuurplan provincie West-Vlaanderen (2002, herziening 2014) erkent specifiek voor de toekomstige ruimtelijke structuur van het landschap het belang van onroerend erfgoed voor het behoud van de diversiteit en herkenbaarheid van West-Vlaamse landschappen. Zo identificeert de provincie het oorlogserfgoed als een belangrijk onderdeel in de identiteit van de Westhoek. Bij de deelruimte 'Heuvels-IJzer' waartoe de Westhoek behoort, wordt het landschap met relatief geringe bebouwing, golvend karakter en kleine landschapselementen als aantrekkelijk omschreven. Omwille van de visuele zichten is een kwalitatieve inpassing van nieuwe (landbouw)infrastructuur aangewezen. Als bindende maatregel stelt de provincie voor om een beleid rond gave landschappen uit te werken en bakens in het landschap te selecteren. Enkele kratersites selecteerde de provincie als dagtoeristische knooppunten (Pool of peace ; Hill 62 met Sanctuary Wood Museum; Hooge Crater Cemetery en Hooge Crater Museum).

Het ruimtelijk structuurplan gemeente Heuvelland vermeldt de mijnkraters bij de toeristisch-recreatieve attractiepunten van de gemeenten. Bij de oorlogsrelicten beschrijft het ruimtelijk structuurplan hoe de mijnkraters op de heuvelrug rond Wijtschate tussen Kruisstraathoek over Spanbroekmolen tot Hollandse Schuur zijn ontstaan. In het richtinggevend gedeelte is niet alleen de inschakeling in het toeristisch-recreatief netwerk één van de doelstellingen, ook het behoud of herstel van lokale erfgoedelementen is er één.

2.4.3. Natuur en Bos:

De mijnkraters liggen niet in VEN of IVON, of vogelrichtlijngebied. De percelen behoren niet tot een Vlaams natuurreserveaat of een erkend natuurreserveaat. De percelen behoren ook niet tot een Habitatrichtlijngebied.

2.4.4. Landbouw en Visserij:

De Vlaamse regering nam in 2006 de mijnkraters bij Kruisstraat op binnen de contouren van herbevestigd agrarisch gebied. Bij de administratie Landbouw en Visserij staan de percelen met de mijnkraters in de data laag "landbouwgebruikspcelen" bekend als "graslanden".

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

Hieronder lichten we een aantal van deze beheersdoelstellingen toe zodat duidelijk is wat er mee wordt bedoeld.

De bescherming heeft tot doel de aanwezige erfgoedwaarden, -kenmerken en -elementen te vrijwaren. Essentieel is het behoud van de mijnkraters. Doel van de bescherming is deze relictten van de ondergrondse oorlog tussen 1914-18 op lange termijn veilig te stellen. Tijdens de 100-jarige herdenkingsperiode van de Eerste Wereldoorlog staan relictten van de Eerste Wereldoorlog sowieso in de aandacht. Op lange termijn is die aandacht minder verzekerd. Toch hebben deze relictten meer dan voldoende waarden om een de instandhouding op lange termijn te verantwoorden. Behoud, goed beheer en herstel indien nodig van de opgesomde erfgoedkenmerken en -elementen staan daarbij centraal. Daar tegenover staat dat het gangbare gebruik van de mijnkraters en de kraterlip, al dan niet in de context van een landbouwbedrijf, mogelijk moet blijven. Het bestendigen van een functie van deze mijnkraters, bij voorbeeld als visvijver of als veedrinkpoel, draagt bij tot het behoud ervan.

Bij eventuele beheerwerken wordt rekening gehouden worden met de kwetsbare microtopografie van de site, zodat schade aan het reliëf van de krater en de kraterlip wordt vermeden. Uit vergelijking tussen de historische en actuele situatie blijkt dat de volumes van de mijnkraters weinig veranderd zijn. Inzetten op het behoud van de bestaande krater volumes is een beheerdoelstelling voor de toekomst. Graafwerken gebeuren liever niet, tenzij ze noodzakelijk zijn en na afloop de oorspronkelijke reliëfvorm herstellen. Het huidige landbouwgebruik als grasland rondom de mijnkraters biedt ook op termijn garanties voor de instandhouding van het reliëf. Grasland omzetten naar akkerland impliceert dat er geploegd wordt. Op andere locaties is vastgesteld dat dat aanleiding gaf tot het effenen van het reliëf of het aantasten van de kraterlip. Daarom wordt de voorkeur gegeven aan behoud van graslanden of bos op of rond de kraterlip.

Wordt in de toekomst het herstel van de kraterrand overwogen, dan geeft men de voorkeur aan een zachte oeverbeschoeiing, zoals het aanvoeren van aarde ter versteviging van de wand, zonder dat dit het volume van de kratermond aantast.

Beschermingsdossier: Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Kruisstraat, Monument

Bedoeling van de volgende doelstellingen is conserverende maatregelen die bijdragen tot de instandhouding van de mijnkrater, zijn volume, kratermond, kraterlip uitdrukkelijk toe te laten:

- Erosiebestrijdende maatregelen bevorderen de instandhouding van het kratervolume, de vorm en de topografie in het algemeen;
- Conserverende maatregelen die verlanding tegengaan, bevorderen de instandhouding van de waterplas in de kratermond.
- Conserverende of herstellende maatregelen (aanvullen volume aarde) bevorderen de instandhouding van de kraterlip.

Er wordt gestreefd naar het maximale behoud van de archeologische ondergrond en het bodemarchief op deze site, kortom een situatie van niet-ingrijpen draagt de voorkeur weg. Indien graafwerken toch niet uit te sluiten zijn, worden ze voorafgegaan door een archeologisch onderzoek volgens de geldende regelgeving.

De bescherming brengt geen enkele verplichting tot ontsluiting van de site voor het publiek met zich mee.

Omdat sommige handelingen schadelijk zijn voor de erfgoedwaarden en aanleiding kunnen geven tot het verloren gaan van erfgoedelementen of erfgoedkenmerken is het verboden de krater geheel of gedeeltelijk te dempen. Deze verbodsbepaling volgt uit de basisdoelstelling van de bescherming, met name het behoud van de mijnkrater als reliëfvorm. Deze verbodsbepaling is opgenomen in artikel 3 van het ministerieel besluit. Voor deze handeling kan geen vergunning of toelating worden gegeven.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden er van aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit is een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen. Dat zijn deze:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of

Beschermingsdossier: Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Kruisstraat, Monument

waarvoor een verkavelingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is vraagt de vergunningverlener (de gemeente of de Vlaamse overheid) advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende Onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Mondelinge informatie verkregen van de eigenaar (23 februari 2017).

Hauptstaatsarchiv Stuttgart, M201 Aktive Pioniertruppen: Linien Bataillon und Kompanien: Kriegstagebücher und Anlagen, band 125: Pionier-(Mineur)-Kompanie 314: Bijlagen bij Kriegstagebuch, 25 dec 1916-10 sept 1917: Kaart met Duitse tunnels in de Wijtschateboog, 11 juli 1917, schaal 1:10000.

Hauptstaatsarchiv Stuttgart, M640: Militärische Karten, nr. 10244A: Wulvergem: Duitse schachten tussen Petite Douve tot Petit Bois; 27 augustus 1916, schaal 1:5000.

WESTERN FRONT ASSOCIATION 2008: *Mapping the Front: Ypres. British mapping 1914-1918: Great War Trench Map DVD Collection*, Western Front Association in association with the Imperial War Museum, M_26190: Britse loopgravenkaart Oosttaverne, 1 april 1917, schaal 1:10000.

Gewestplan geraadpleegd via Geopunt Vlaanderen:

http://www.geopunt.be/kaart?viewer=gewestplan_app/index.html (geraadpleegd op 1 december 2016).

Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen Gecoördineerde versie 2014 deel 1 tekst: Ruimte voor verscheidenheid: http://www.west-vlaanderen.be/kwaliteit/Leefomgeving/ruimtelijke_ordering/structuurplan/Documents/Geco%C3%B6rdineerde%20versie%20PRS%202014_tekst.pdf (geraadpleegd op 16 december 2017).

Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen planningsprocessen Landbouw, natuur en bos: Regio Kust, Polders en Westhoek [online], <https://rsv.ruimtevlaanderen.be/RSV/RuimtelijkStructuurplanVlaanderen/Planningsprocessen/Landbouwnatuurenbos/KustPoldersenWesthoek> (geraadpleegd op 1/12/2016).

BARTON P., DOYLE P. en VANDEWALLE J. 2004 (ed. 2010): *Beneath Flanders Fields*, Stroud, 188.

FUSSLEIN O. 1932: Der Minenkrieg in Flandern, in Heinrici (red.), *Das Ehrenbuch der Pioniere*, Berlijn, 541-548.

GRANT GRIEVE W. & NEWMAN B. 1936: *Tunnellers. The story of the Tunnelling Companies, Royal Engineers, during the World War*, Londen, 230-231.

KRANZ W. 1935: Mineurkampf und Kriegsgeologie im Wytschaetebogen, *Vierteljahrschriftershefte für Pioniere*, 2/3, 166-181.

LAMPAERT R. 2000: *De mijnenoorlog in Vlaanderen*, S.I.

OLDHAM P. 2000: *De heuvelrug van Mesen: Mesen, Wijtschate, Sint-Elooi*, Slagveld België 4, Erpe, 88.

S.N. 1922: *The work of the Royal Engineers in the European War, 1914-19*, Chatham, 40.

S.N. 2017: Kruisstraat krater [online], <http://www.kraterfront.be/kruisstraat-krater.html> (geraadpleegd op 18 februari 2017).

Beschermingsdossier: Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Kruisstraat, Monument

STICHELBAUT B. & CHIELENS P. 2013: *De oorlog vanuit de lucht. 1914-1918: het front in België*, Brussel, 148.

VANSUYT M. 2009, *Wijtschate 14-18. De strijd om de heuvelrug*, Kortrijk, 150.

VERBOVEN H. 2014: De Westhoek ondermijnd, *M&L*, 33/1, 6-27.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan bij de bescherming

Afzonderlijk document

5.2. Fotobijlage

De fotobijlage bij het ministerieel besluit bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Kaarten en figuren

Afzonderlijk document

5.4. Criterionota: Relicten van de mijnoorlog aan het front van de Eerste Wereldoorlog

Afzonderlijk document